

Verkiezingsmemorandum Vrede vzw

Maart 2019

Vrede vzw
Dok Noord 4 F 203
9000 Gent

VREDE.BE
ONTWAPENEN OM TE ONTWIKKELEN

www.vrede.be
vrede@vrede.be
092334688

Inhoud

Samenvatting.....	3
Inleiding: Veiligheid is geen kwestie van militairen	5
1. Menselijke veiligheid is een noodzakelijke voorwaarde voor een vreedzame samenleving	6
Politieke eisen	6
2. Een minimale niet-interventiegerichte defensiecapaciteit in VN-kader	7
Politieke eisen	8
3. Tijd voor democratische controle over het veiligheids- en defensiebeleid.....	9
Politieke eisen	10
4. Een kernwapenvrij België in een kernwapenvrije wereld	11
Politieke eisen	12
5. Wapenonderzoek, -productie en -handel aan banden leggen	12
Wapenhandel	12
Europees Defensiefonds.....	14
De Vlaamse IWT-richtlijn	14
Killer Robots	15
Politieke eisen	15
De Vlaams regering:	15
6. Israël moet een einde maken aan de bezetting en kolonisatie van de Palestijnse gebieden	16
Politieke eisen	17
7. Respect voor het internationaal recht	17
Saoedi-Arabië en Jemen.....	18
Iran	18
Marokko en de Westelijke Sahara	18
Turkije en de Koerdische regio	18
De oorlog in Syrië	19
Migratie uit de MONA-regio	19

Samenvatting

Op 26 mei 2019 trekt de Belgische kiezer naar de stembus voor regionale, federale en Europese verkiezingen. Een vreedzame internationale politiek lijkt vandaag veraf. Vrede vzw geeft daarom een reeks van aanbevelingen voor onze toekomstige politici in een verkiezingsmemorandum.

De regering heeft tijdens de afgelopen legislatuur de kans gemist om werk te maken van een vredesbeleid. Ze koos integendeel voor miljardeninvesteringen in het militaire apparaat ten dienste van een mobiel interventieleger in EU of NAVO-verband. De regering leidt zo belangrijke schaarse middelen weg naar de militaire industrie, terwijl de mensheid nood heeft aan investeringen in duurzame ontwikkeling. "Er kan geen duurzame ontwikkeling zijn zonder vrede, er kan geen vrede zonder duurzame ontwikkeling", aldus de VN-resolutie voor een Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling. Vrede is geen kwestie van militairen. Klimaat- en ontwikkelingsconflicten kan je niet met een leger te lijf gaan. Militaire interventies (vredesoplegging) doen conflicten heek vaak verder escaleren. Bewapening zorgt voor onveiligheid en wapenhandel draagt bij tot de destabilisering van conflictgevoelige regio's.

Vrede vzw vraagt dat er werk wordt gemaakt van reële menselijke veiligheid. Dat wil zeggen, dat er gestreefd wordt naar een beleid dat tegemoet komt aan de reële noden van elke mens op onze planeet. Een vredespolitiek gaat gepaard met ontwapening: ontwapen om te ontwikkelen!

Daarom vraagt Vrede vzw dat België op nationaal niveau:

- *Afstand neemt van de norm van 2% van het BBP voor het defensiebudget (afgesproken in NAVO-verband).*
- *Niet verder bouwt aan een duur en contraproductief interventieleger, maar aan een minimale defensiecapaciteit, gespecialiseerd in 'peace enforcing', met een geplafonneerd defensiebudget. De middelen die vrijkomen moeten gebruikt worden voor sociale en milieu-investeringen die de menselijke veiligheid ten goede komen.*
- *Beslissingsbevoegdheid geeft aan het parlement wat betreft de staat van oorlog en militaire operaties. Daarvoor is het nodig dat artikel 167 van de Grondwet wordt herzien.*
- *De stationering van kernwapens op zijn grondgebied verbiedt in lijn met het Non-proliferatieverdrag.*
- *Onmiddellijk toetreedt tot het VN-verdrag voor een verbod op kernwapens.*
- *Nationale wapenembargo's invoert voor landen die het internationaal recht of de mensenrechten flagrant schenden zoals Saoedi-Arabië en Israël.*

Op Europees en internationaal niveau vraagt Vrede vzw dat België:

- *Niet langer in transnationale militaire structuren en onderzoeksprojecten stapte die gericht zijn op het ontwikkelen en ontplooiën van een internationale gevechtscapaciteit. Een terugtrekking uit de NAVO en de militaire EU-initiatieven zijn daar logisch een gevolg van.*
- *Als tijdelijk lid van de VN-Veiligheidsraad (2019-20) systematisch streeft naar het respecteren van het internationaal recht en het beschermen van minderheden (Palestijnen, Sahrawi, Koerden).*
- *Elke mondiale militaire agressie of dreiging daartoe (Venezuela, Syrië,...) veroordeelt als een inbreuk op het VN-Handvest.*
- *Het voortouw neemt op het vlak van internationale diplomatieke initiatieven gericht op het oplossen van disputen en conflicten.*
- *Er binnen de EU voor pleit dat de 8 criteria van het Gemeenschappelijk Standpunt over Wapenhandel veel strikter worden toegepast.*
- *Pleit voor de invoering van EU-wapenembargo's tegen landen die het internationaal recht of de mensenrechten flagrant schenden, alsook voor de opschorting van economische Associatie-akkoorden met dergelijke landen.*
- *Streeft naar een totaalverbod op de financiering van militair onderzoek en ontwikkeling met EU-belastinggeld.*
- *Zich verzet tegen de militarisering van de EU-buitengrenzen. Binnen de EU insisteert op het respecteren van het recht op asiel. Dat impliceert dat er legale asielroutes voor vluchtelingen voorzien worden en dat er een menswaardig en onder de EU-lidstaten solidair opvangmechanisme gecreëerd wordt.*

Inleiding: Veiligheid is geen kwestie van militairen

Op 26 mei 2019 trekken we naar de stembus voor regionale, federale en Europese verkiezingen. Een vreedzame internationale politiek lijkt vandaag veraf, daarom doen we met dit verkiezingsmemorandum een aantal aanbevelingen voor onze toekomstige politici. We focussen in de eerste plaats op het Belgisch buitenlands- en veiligheidsbeleid en de houding van ons land daaromtrent binnen internationale organisaties zoals de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO), de Europese Unie (EU) en de Verenigde Naties (VN).

De komende twee jaar (2019-2020) is België lid van de VN-Veiligheidsraad. Vanuit die positie kan ons land verschillende initiatieven nemen die vrede, veiligheid en mensenrechten moeten helpen garanderen. De EU vormt een machtig economisch blok, maar speelt politiek nog altijd onder haar gewicht, dikwijls door een gebrek aan samenwerking. Daarnaast huldigt de EU weliswaar belangrijke principes op vlak van internationaal recht en de mensenrechten, maar moeten die het in de praktijk afleggen voor politieke en economische belangen.

De regering van premier Charles Michel heeft gekozen voor zware investeringen (9,4 miljard euro) in het Belgisch leger. Deze keuze is gebaseerd op een analyse van de (toekomstige) Belgische veiligheidsomgeving, uitgeschreven in de ['Strategische visie voor Defensie'](#). Deze analyse vertrekt van een klassieke militaire benadering die nauw aansluit bij het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid van de EU en de NAVO. Instabiliteit in de 'zuidelijke' en 'oostelijke' periferie langs de EU wordt daarbij evenwel losgekoppeld van de Europese verantwoordelijkheden op vlak van onder andere wapenhandel, steun aan autoritaire regimes, de uitbreiding van de NAVO, onevenwichtige handelsrelaties of een oneerlijk landbouwbeleid. Veiligheidsgevolgen van klimatologische en demografische evoluties worden weliswaar erkend, maar dit vertaalt zich niet in een andere aanpak. De nadruk van het defensiebeleid ligt op het vermogen van de NAVO en de EU om militair tussenbeide te komen. Defensie is al lang geen defensie in de strikte zin van het woord meer. Het accent ligt bovendien op militair optreden buiten het grondgebied.

Wat de taken van het leger betreft is de Strategische visie voor Defensie tweeledig. De Belgische regering wil enerzijds de veiligheidsdreigingen kunnen beantwoorden met een robuuste militaire interventiecapaciteit en wil anderzijds de nucleaire taken in NAVO-verband blijven opnemen. De destabiliserende gevolgen van buitenlandse militaire optredens en de dramatische uitkomst van een mogelijke kernwapenoorlog zijn inmiddels nochtans bekend.

Vrede vzw pleit ervoor om de nadruk te leggen op de preventie van conflicten. De Belgische militaire capaciteiten moet beperkt blijven tot een minimale defensie en goed afgebakende, echte humanitaire opdrachten in VN-verband en binnen een breder veiligheidskader dat aandacht heeft voor de sociale, economische en milieuoorzaken van oorlog en geweld.

1. Menselijke veiligheid is een noodzakelijke voorwaarde voor een vreedzame samenleving

In 2019 is het 25 jaar geleden dat de Ontwikkelingsorganisatie van de Verenigde Naties (UNDP) haar rapport 'Menselijke Veiligheid' publiceerde. Het was een pleidooi om in het post-koudeoorlogstijdperk 'veiligheid' te herdefiniëren en de menselijke behoeften centraal te plaatsen. Volgens dit concept staat het militaire niet langer op de voorgrond, maar wel het evenwichtig tegemoetkomen aan een breed gamma van menselijke behoeften voor elk lid van de wereldgemeenschap. De grote achterliggende idee is dat heel wat onveiligheid en geweld in deze geglobaliseerde wereld veroorzaakt wordt door armoede en ongelijkheid, door economische en sociale achterstelling van individuen en gemeenschappen, door milieudegradatie en klimaatwijzigingen, voedsel- en waterschaarste, het ontwrichtend landbouw-, handels- en schuldenbeleid van het Westen, enzovoort. De Wereldbank zou dit idee later in een studie getiteld '[Breaking the Conflict Trap](#)', bevestigen. Volgens de Wereldbank hebben de minst ontwikkelde landen (MOL's) 15 keer meer kans op een gewelddadig conflict dan de rijke landen. De grote afhankelijkheid van primaire grondstoffen, de fluctuerende wereldmarktprijzen en de ongelijk verdeelde inkomens maken de MOL's extra conflictgevoelig. Een van de grootste uitdagingen voor deze landen is de aanpak van het versterkte broeikas-effect. De klimaatverandering heeft rechtstreekse gevolgen op het vlak van veiligheid, door een gebrek aan water, verwoestijning en grote migratiestromen.

Volgens de UNDP is menselijke veiligheid net als het leven zelf, een universele waarde. Iedereen heeft er recht op. Voorts kan onveiligheid niet langer gezien worden als een geografisch geïsoleerd probleem: vervuiling, honger en terrorisme kennen geen grenzen. Een ander kenmerk van menselijke veiligheid is dat ze gemakkelijker te bewerkstelligen is via preventief handelen dan met een laattijdig militair ingrijpen.

In 2015 keurde de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties de resolutie over de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling goed. Het gaat om een Actieplan dat 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's - Sustainable Development Goals) en 169 'targets' omvat. SDG nr. 16 gaat over 'Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten'. Hoewel ze lang niet volledig zijn -de problematiek van de reguliere wapenhandel of kernwapens ontbreekt bijvoorbeeld- bouwen de SDG's verder op de idee dat ontwikkeling en veiligheid met elkaar verbonden zijn. "Er kan geen duurzame ontwikkeling zijn zonder vrede en geen vrede zonder duurzame ontwikkeling", aldus de VN-resolutie.

Politieke eisen

Het Belgische binnenlandse en buitenlandse beleid moet streven naar een coherente implementatie van het concept menselijke veiligheid. De Belgische begroting moet prioriteit verlenen aan duurzame ontwikkeling. België moet:

- *Op binnenlands vlak de reële economie stimuleren en de sociale verworvenheden niet verder afbouwen.*
- *Een rechtvaardig klimaatbeleid voeren dat de uitstoot van broeikasgassen effectief vermindert. Middelen voorzien voor aanpassingen aan de gevolgen van de klimaatverandering voor de minst ontwikkelde landen .*
- *Het departement Ontwikkelingssamenwerking benutten als een instrument om mondiaal meer menselijke veiligheid te creëren. Besparingen op het budget voor ontwikkelingssamenwerking zijn dus uit den boze.*
- *Zijn engagement voor Agenda 2030 bij wet vastleggen.*

2. Een minimale niet-interventiegerichte defensiecapaciteit in VN-kader

Volgens de 'Strategische Visie voor Defensie' van juni 2016 zijn de kerntaken van het Belgisch leger: collectieve defensie, collectieve veiligheid en het beschermen van onderdanen wereldwijd. Volgens de regering gaat collectieve defensie over de verdediging van het grondgebied via de NAVO (artikel 5) en staat collectieve veiligheid gelijk aan het militair optreden buiten de grenzen via crisismanagementoperaties. Volgens de Strategische Visie is de essentie van Defensie gericht op het vrijwaren van onze waarden en wereldwijde belangen in een hoofdzakelijk Europees (EU) en trans-Atlantisch kader (NAVO). De EU en de NAVO worden expliciet omschreven als de "essentiële pijlers" van het Belgisch veiligheids- en defensiebeleid.

De Strategische Concepten van de NAVO vinden zonder voorafgaandelijke parlementaire goedkeuring hun weerslag in het veiligheidsbeleid van de lidstaten. Dat geldt ook voor de NAVO-normen wat betreft de nationale defensiebudgetten. In 2014 engageerden de lidstaten zich op de NAVO-top in Wales om binnen de 10 jaar te streven naar een nationaal militair budget van 2% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) en om binnen dat budget 20% uit te geven aan militaire investeringen. Deze normen zijn nooit formeel bevestigd in het Belgisch parlement, hoewel de budgettaire repercussies enorm zijn. Veel NAVO-landen voldoen niet aan de 2%-norm, omdat ze moeilijk te rijmen valt met de Europese begrotingsdiscipline en besparingen.

In 2018 besteedde België 4,2 miljard euro aan defensie of omgerekend 0,93% van het BBP. Volgens de Strategische Visie voor Defensie moet het aandeel van het defensiebudget tegen 2030 gestegen zijn tot 1,30% van het BBP. Dat is nog ver onder de NAVO-norm van 2%, maar dit zou het defensiebudget in 2030 wel op 6,6 miljard euro brengen.

De opwaartse druk op de defensiebudgetten is ook een trend op Europees niveau. Op 11 december 2017 besliste de Europese Raad om de Permanente Structurele Samenwerking (PESCO) op te starten. Op Denemarken, Groot-Brittannië en Malta na kozen alle EU-lidstaten voor deelname aan PESCO. Ze engageren zich daarmee tot strenge bindende criteria wat defensie-uitgaven betreft: een norm van 20% van het defensiebudget voor militaire investeringen (net zoals

bij de NAVO) en nog eens 2% van het defensiebudget voor militair onderzoek en technologie. De lidstaten verbinden er zich verder toe om hun defensiebudgetten “regelmatig te laten stijgen”.

De NAVO en EU-kaders zijn dus bepalend voor het Belgisch militair beleid. De Strategische Visie voor Defensie spreekt over een budgettaire onderbouwing van de “multilaterale verankering” (binnen EU en NAVO) van de Belgische Defensie en legt de “herkapitalisatie van Defensie” vast tot 2030, met voorziene investeringen in militair hoofdmaterieel ter waarde van 9,4 miljard euro. Die investeringen heeft de regering via een militaire programmatie-wet laten betonnen. De huidige regering heeft naar eigen zeggen al bijna 80% van die investeringen opgestart of gerealiseerd. De grootste investering gaat naar 34 nieuwe F35 A-gevechtsvliegtuigen, een contract ter waarde van 4,011 miljard euro. De landmacht krijgt nieuwe Franse pantservoertuigen (60 ‘mediane’ jaguar gevechtsvoertuigen en 382 lichte Griffon-gevechtsvoertuigen). Verder is er ook nog de aankoop van verkenningsdrones, 2 nieuwe fregatten, 6 mijnenvegers en ander materieel. De militaire aankopen dreigen de budgettaire ruimte voor sociale en milieu-investeringen op te souperen en zijn in hoofdzaak gericht op buitenlandse interventies.

Vrede vzw vindt het noodzakelijk dat er een diepgaand maatschappelijk debat komt over het Belgische veiligheids- en defensiebeleid, waarin de wenselijkheid (doelstellingen) en haalbaarheid (beschikbare budget) van een Belgisch interventieleger en de mogelijke alternatieven ter sprake worden gebracht. De VN en OVSE (Organisatie voor veiligheid en Samenwerking in Europa) moeten het kader vormen van een alomvattend veiligheidsbeleid, dat niet gericht is tegen, maar samen gevoerd wordt mét andere landen.

Politieke eisen

- *Het defensiebudget moet zoveel mogelijk geplafonneerd worden op het huidige niveau. Elke legerhervorming -afbouw van het personeelsbestand- moet a priori rekening houden met de sociale gevolgen ervan.*
- *België moet een Europees interventieleger afwijzen en bijgevolg uit PESCO en de NAVO stappen*
- *In de aanloop daar naartoe:*
  - *neemt België niet langer deel aan gevechtsmissies.*
  - *neemt België afstand van de NAVO 2%-norm.*
  - *vermindert of draait België waar mogelijk bestaande investeringen in de aankoop van oorlogsmaterieel voor 'peace enforcing'-opdrachten terug.*
  - *stapt België niet langer mee in transnationale militaire structuren als deze gericht zijn op het ontwikkelen en ontplooiën van een internationale gevechtscapaciteit.*
- *België moet afstand nemen van de confrontatiepolitiek met Rusland, moet kiezen voor ontwapening en de-escalatie en moet pleiten voor een hernieuwd Helsinki (II)-proces ter versterking van de OVSE als Europese veiligheidsinstantie.*
- *België moet zijn beperkte beschikbare defensiemiddelen op lange termijn heroriënteren. Het moet efficiënter inzetten op een minimale verdedigingscapaciteit en goed afgebakende,*

echte humanitaire opdrachten binnen VN-verband. Opdrachten in de context van een bilateraal akkoord kunnen bovendien enkel in een democratisch kader. Verder kan België zich specialiseren in defensieve taken als ontmijning of ontwapeningsopdrachten gebaseerd op vastgelegde vredesakkoorden.

- *Het Belgische leger moet binnenlandse opdrachten afstoten die onder de politionele bevoegdheid vallen, zoals antiterreuractiviteiten.*
- *België moet het voortouw nemen op het vlak van internationale diplomatieke initiatieven gericht op het oplossen van conflictsituaties en zich toeleggen op lokale conflictpreventie en -hantering. Dit impliceert dat er daartoe ook een korps wordt opgeleid. Dergelijke activiteiten kunnen worden voorbereid of uitgevoerd via een op te richten Belgisch Vredesinstituut.*

3. Tijd voor democratische controle over het veiligheids- en defensiebeleid

Oorlogsvoering behoort in België al bijna twee eeuwen lang exclusief tot het domein van de koning en de regering. De parlementaire controle op een militair optreden, zowel in 'vredetijd' als in staat van oorlog, is in de grondwet strikt ingeperkt. Dit strookt niet met een moderne democratie.

Artikel 167, paragraaf 1 van de Belgische grondwet stelt: "De Koning voert het bevel over de krijgsmacht, stelt de staat van oorlog vast, alsook het einde van de vijandelijkheden". In theorie beslist de Belgische koning over militaire kwesties, maar in de praktijk legt de bevoegde minister zijn beslissing ter ondertekening voor aan de koning, die het besluit bekrachtigt. Het parlement krijgt hier geen zeggenschap over. Artikel 167 (paragraaf 1) van de grondwet zegt verder: "Hij [de Koning] geeft daarvan kennis [van de staat van oorlog] aan de Kamers, zodra het belang en de veiligheid van de Staat het toelaten...". Van de koning en de regering wordt dus hooguit verwacht dat ze het parlement informeren over hun militaire daden, maar uitsluitend indien ze dit zelf nodig achten. Bijgevolg kunnen ze zelf bepalen welke informatie er wordt doorgegeven en moet deze informatie niet noodzakelijk exhaustief of verifieerbaar zijn.

België loopt hiermee achter op heel wat moderne democratieën, wiens grondwetten doorgaans een strikte parlementaire controle voorschrijven wat oorlog en het inzetten van het leger betreft. Bovendien stamt Artikel 167 nog uit een tijd waarin ons land niet betrokken was bij internationale missies.

Hoewel België sinds 1945 officieel niet meer 'in staat van oorlog' verkeerde, traden Belgische soldaten actief op aan verschillende oorlogsfronten: van Korea in 1953, over Afghanistan en Irak, tot Libië en Syrië. In België is het de wet van 20 mei 1994 die zegt dat het leger kan ingezet worden in vredetijd, voor operaties die worden vastgelegd door de koning, na een beslissing van de ministers. Deze formulering zet de deur open voor allerlei Belgische militaire missies en operaties zonder dat België zich officieel in staat van oorlog bevindt.

Het gebrek aan parlementaire controle in België geldt ook voor belangrijke documenten gerelateerd aan veiligheid en defensie, zoals strategische concepten van de NAVO of de Europese Unie. De regering kan onafhankelijk beslissen. Het Belgisch federaal parlement kreeg bijvoorbeeld geen inzage in de tekst over het sterk interventiegericht Nieuw Strategisch Concept van de NAVO tot na de goedkeuring ervan op de NAVO-top van Lissabon (november 2010). Er is in België ook geen procedure voorzien die dergelijke documenten democratisch moet bekrachtigen. Een ander voorbeeld van het stuitend gebrek aan parlementaire controle betreft de geheimhouding van alle afspraken tussen de Verenigde Staten en België over de stationering van Amerikaanse kernwapens op Belgisch grondgebied in het kader van de NAVO.

Politieke eisen

- *Artikel 167 van de Belgische Grondwet moet geamendeerd worden:*
  - Daartoe moet het betrokken artikel 'voor herziening vatbaar' worden verklaard nog voor de ontbinding van het parlement.*
  - Het parlement moet kunnen stemmen over de staat van oorlog, maar ook over elke interventie (met inbegrip van vredesmissies) van het Belgisch leger. De toestemming van het parlement om ergens in te grijpen zou verbonden moeten zijn aan een grondig politiek en maatschappelijk debat en een duidelijke begrenzing van de missie in de tijd.*
  - Er moet een totale transparantie komen in het parlement over elke interventie en missie van het leger. Dat geldt ook voor de financiering van elke militaire missie.*
  - De grijze zone tussen 'staat van oorlog' en vreedstijd waarin toch militair ingegrepen wordt, dient te worden uitgeklaard.*
- *Er dient een wettelijk kader gecreëerd te worden dat garandeert dat belangrijke documenten en internationale afspraken op het vlak van internationale veiligheid en defensie aan parlementaire controle onderworpen worden. Na het sluiten van een internationaal akkoord rond veiligheid en defensie zou dit ter bekrachtiging moeten worden voorgelegd aan het parlement, zoals dit reeds het geval is voor andere bindende internationale verdragen.*
- *De bilaterale afspraken met de VS over de stationering van kernwapens op het Belgisch grondgebied moeten openbaar gemaakt worden zodat een publiek debat mogelijk is, in het bijzonder omtrent alle implicaties van de modernisering van de B61 kernbommen op de luchtmachtbasis in Kleine Brogel.*
- *De bevoegdheden van het Europees Parlement op het vlak van Buitenlands en Veiligheidsbeleid moeten uitgebreid worden. Nu zijn die louter beperkt tot informeren en debatteren. Het Europees Parlement moet medebeslissingsrecht krijgen. Daartoe zal het Verdrag betreffende de Europese Unie gewijzigd moeten worden, waaronder Artikel 36 (geconsolideerde versie).*

4. Een kernwapenvrij België in een kernwapenvrije wereld

Sedert 1963 liggen er vooruitgeschoven Amerikaanse kernwapens op Belgisch grondgebied. Het is een publiek geheim dat er nog steeds tussen de 10 à 20 B61 kernbommen gestationeerd zijn op de luchtmachtbasis van Kleine Brogel. Deze zijn elk meer dan 11 keer zo krachtig als de atoombom die in 1945 Hiroshima vernietigde. Het zijn Amerikaanse kernbommen, maar het Belgisch leger stelt zijn piloten en F-16 gevechtsvliegtuigen ter beschikking om de kernbommen af te leveren, in het kader van de (nucleaire) lastendeling bij de NAVO.

Anno 2019 zijn er nog steeds 14.500 kernwapens in de wereld. Meer dan 2000 kernwapens staan op 'high-alert', wat wil zeggen dat ze binnen een tijdspanne van luttele seconden kunnen gelanceerd worden. Alle kernwapenarsenalen worden gemoderniseerd om voor de komende decennia bruikbaar te blijven, zo ook de Amerikaanse B61-kernbommen in Kleine Brogel.

De gemoderniseerde B61-12 kernbommen rollen vanaf 2020 van de productieband en worden dan in het grootste geheim naar België getransporteerd. Deze de facto nieuwe kernbom beschikt over andere militaire karakteristieken dan de huidige B61-kernbom. Ze heeft een iets kleinere explosieve kracht en is uitgerust met een nieuw staartstuk voor preciezer gebruik. De combinatie van nieuwe, 'bruikbaarere' kernbommen en nieuwe F35-gevechtsvliegtuigen met stealth-technologie verandert wezenlijk de kernwapencapaciteit waarover onze Belgische piloten in de nabije toekomst zullen beschikken.

België schendt zijn gemaakte internationale afspraken door nieuwe kernwapens op het grondgebied toe te laten. Ons land ratificeerde immers het Non-proliferatieverdrag (NPT), dat sedert 1970 niet-kernwapenstaten verbiedt om kernwapens op directe of indirecte manier te verwerven of te controleren (NPT, Artikel II). Kernwapens zijn ook in strijd met het Internationaal Humanitair Recht. Het zijn immers massavernietigingswapens die geen onderscheid maken tussen burgers en militairen, en de humanitaire consequenties van een kernwapenexplosie zijn catastrofaal. Kernwapens zijn dus niet inzetbaar zonder het Internationaal Humanitair Recht te schenden, zo stelt het Internationaal Gerechtshof in Den Haag (1996).

Op 7 juli 2017 keurden 122 landen, na een multilateraal onderhandelingsproces, de tekst van een [nieuw VN-kernwapenverbod](#) goed. Dit is een historische stap. Voor het eerst sedert de kernwapenaanvallen op Hiroshima en Nagasaki (1945) werd een verdrag aangenomen dat de productie, het bezit, de transfer en het gebruik van kernwapens universeel en ondubbelzinnig verbiedt. De internationale campagne ICAN (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons) die dit mee bewerkstelligde, ontving hiervoor in 2017 de Nobelprijs voor de Vrede - een zeer duidelijk signaal. België nam niet deel aan de onderhandelingen en heeft het VN-verdrag ook (nog) niet getekend. Vorig jaar, op 21 september (de internationale dag van de vrede), vroegen 155 Belgische burgemeesters in een open brief aan de federale regering om toe te treden tot het VN-

kernwapenverbod. Volgens een internationale enquête van YouGov, afgenomen in de zomer van 2018, wil 66% van de Belgische bevrageden dat België dit VN-verbod ondersteunt. Er bestaat dus een ruim draagvlak voor kernontwapening bij de Belgische bevolking.

Ondertussen wordt de mondiale kernwapenproblematiek altijd maar urgenter. De VS en Noord-Korea bedreigden elkaar met nucleaire vernietiging, de nucleaire kernstaten India en Pakistan zijn geregeld verwickeld in een rechtstreeks militair conflict, en terwijl de relaties tussen de VS en Rusland verder verzuren, ontwikkelen beide landen nieuwe soorten kernwapens. De VS zegde in februari dit jaar eenzijdig het INF-verdrag met Rusland op (een verdrag dat de productie van conventionele en nucleaire raketten met een bereik van 500 tot 5500 km verbodt), onmiddellijk gevolgd door Rusland. President Trump laat ondertussen uitschijnen geen interesse te hebben om het START-verdrag te hernieuwen. Dit verdrag dat de strategische nucleaire wapens van beide landen inperkt, vervalt in 2021). Het is dus niet verwonderlijk dat de [Doomsday Clock](#) van 'the Bulletin of Atomic Scientists' op 2 voor 12 staat. Nooit eerder in de geschiedenis was de kans op nucleaire apocalyps groter, zo stellen de erfgenamen van de wetenschappers die de eerste kernbom ontwikkelden.

Het is onbegrijpelijk dat de Belgische politici zich niet méér inzetten voor een kernwapenvrij België in een kernwapenvrije wereld.

Politieke eisen

- *België moet onmiddellijk toetreden tot het VN-kernwapenverbod*
- *België moet pleiten voor een denuclearisering van de NAVO en zich verzetten tegen het opnieuw plaatsen van kernwapens in Europa, zeker nu het INF-verdrag is opgezegd.*
- *België moet een veel actievere rol spelen tijdens de vijfjaarlijkse herzieningsconferentie van het Non-proliferatieverdrag. De volgende vindt plaats in 2020.*
- *België moet pleiten voor een massavernietigingswapenvrije zone in het Midden-Oosten.*
- *Er moet een wettelijk verbod komen op de aanwezigheid van kernwapens op Belgisch grondgebied en op de investering in kernwapenproducenten door alle financiële instellingen actief op Belgisch grondgebied.*
- *Indien het onmogelijk is om de aankoop van nieuwe gevechtsvliegtuigen terug te draaien, moet er expliciet beslist worden om deze niet uit te rusten met de capaciteit om kernwapens te dragen.*

5. Wapenonderzoek, -productie en -handel aan banden leggen

Wapenhandel

Omdat wapens geen normale handelswaar zijn, hebben de lidstaten van de Europese Unie er zich toe verbonden om elke exportvergunningaanvraag voor “goederen speciaal ontworpen voor

militair gebruik” te beoordelen volgens de 8 criteria van het Gemeenschappelijk Standpunt van 2008. Maar omdat men vanuit de EU-instanties de interne defensiemarkt wilde stimuleren, begon men een onderscheid te maken tussen defensie-gerelateerde goederen bestemd voor een andere EU-lidstaat en voor landen *buiten* de Unie. Met Richtlijn 2009/43 over de wapenhandel tussen EU-lidstaten, vinden er geen concrete controles meer plaats voor wapentransfers binnen het grondgebied van de Unie.

De 8 Europese criteria zijn in België wettelijk van toepassing. De bevoegdheid om wapenvergunningen uit te reiken in België werd in 2003 overgedragen aan de gewesten. Er blijft een grondige spanning en mogelijke tegenstelling bestaan tussen enerzijds het buitenlands- en veiligheidsbeleid, dat een federale bevoegdheid is, en anderzijds de invulling in de Gewesten van de ethische criteria en economische aspiraties gerelateerd aan de wapenexport.

Groot probleem is dat de lidstaten (in België dus de gewesten) de exclusieve competentie behouden wat de toepassing van de criteria betreft. Dit kan leiden tot een inconsistent beleid op Europees niveau. Zo kunnen bepaalde autoriteiten beslissen om een vergunning af te leveren voor de uitvoer van militair materieel aan bijvoorbeeld Saoedi-Arabië, terwijl andere lidstaten een dergelijke vergunning zouden weigeren. Ook het EU Gerechtshof heeft hieromtrent geen formele bevoegdheid.

Er bestaat een Gemeenschappelijke EU-lijst voor militaire goederen, maar toch is er geen rechtlijnige interpretatie onder de lidstaten van welke goederen nu eigenlijk “speciaal ontworpen zijn voor militair gebruik” en dus gecontroleerd moeten worden.

In tegenstelling tot verschillende andere EU-autoriteiten bevoegd voor wapenhandel, heeft Vlaanderen een ‘catch-all’-clausule in de wetgeving, waardoor ook producten die niet op de EU-lijst voor militaire goederen voorkomen, onder vergunning geplaatst kunnen worden (bijvoorbeeld niet-militaire producten die na export ingebouwd worden in wapensystemen). De catch-all-clausule geldt echter niet voor de militaire export naar andere EU-landen en sinds de invoering van het Vlaams wapendecreet van 2012 is de toepassing van de catch-all voor de uitvoer naar niet EU-landen enorm versoepeld.

Een catch-all-clausule in de Gemeenschappelijke EU-lijst voor militaire goederen is een must. Alleen al om de snelle technologische ontwikkelingen niet constant achterna te moeten hollen.

Door de niet-eenvormige toepassing van de EU-voorschriften onder de verschillende lidstaten, kan een defensie-gerelateerd product dat vanuit Vlaanderen niet uitgevoerd mag worden naar bijvoorbeeld Saoedi-Arabië, wel geëxporteerd worden naar Frankrijk. Daar kan het in een groter wapensysteem ingepast worden en alsnog naar de oorspronkelijke bestemming, nl. Saoedi-Arabië verscheept worden. De controlemogelijkheid op het eindgebruik vervaagt dus fundamenteel.

Het Europees Parlement lanceerde op 15 november 2018 een voorstel om een sanctiemechanisme in te stellen voor het geval landen te laks omgaan met de 8 criteria.

De Raadswerkgroep export van conventionele wapens (COARM), is een Europees overlegorgaan over regelgeving rond wapenexport. Het gaat om een instrument dat de Europese harmonisering beoogt van de uitvoer van militair materieel naar landen buiten de Unie. Harmonisering is goed, maar mag qua toepassing van de mensenrechtencriteria niet leiden tot een beleid van de kleinste gemene deler. Een akkoord onder de gewesten is nodig wil België in de Europese Raad een verbetering van de transparantie, eenduidigheid en convergentie binnen COARM bepleiten.

Europees Defensiefonds

Eind 2018 stemde het Europees Parlement in met de financiering van het Europees Defensiefonds (EDF) ter waarde van 13 miljard euro. Bijna een derde van dat bedrag (4,1 miljard) dient voor de financiering van militair onderzoek. De overige 8,9 miljard euro is gereserveerd voor de cofinanciering (tot 20%) van de gezamenlijke militaire ontwikkeling tussen minstens drie EU-lidstaten. Het is de eerste keer dat middelen uit de Europese begroting worden ingezet voor militair onderzoek en ontwikkeling.

Het EDF wordt gecontesteerd omdat defensiegerelateerde financiering met het algemene EU-budget krachtens artikel 41 verboden zou zijn volgens het Verdrag betreffende de Europese Unie. Daarnaast ontbreken ethische en politieke criteria voor de aard van de te financieren projecten volledig.

De Vlaamse IWT-richtlijn

Vlaams minister van Economie en Innovatie Philippe Muyters versoepelde de bestaande richtlijn die “steun verbiedt aan de diverse projectvormen van wetenschappelijk onderzoek en technologische ontwikkeling, evenals de financiering van onderzoeksmandaten, welke rechtstreeks leiden tot toepassingen in wapens en wapensystemen”. Minister Muyters stelt dat steun aan offensieve wapensystemen uitgesloten is en blijft. Onderzoeksprojecten rond militaire systemen die gericht zijn op het uitschakelen van personen (vuurwapens, chemische en biologische wapens, bommen, raketten,...) zullen dus geen Vlaamse steun krijgen. Onderzoeken die passen in internationale, Europese of nationale defensieprogramma's, en waar al een ethische toets is, kunnen wel ondersteund worden. Alle andere dossiers zullen beoordeeld worden door een Ethisch en Strategisch Adviescomité. De deur naar militair onderzoek is dus wel degelijk op een kier gezet.

Killer Robots

De Kamer keurde op 19 juli 2018 een resolutie goed die het gebruik en de productie van volledig autonome wapens verbiedt en de regering oproept om onderhandelingen over een internationaal verbod te steunen. Robots kunnen geen onderscheid maken tussen burgers en soldaten en betekenen een schending van de Conventies van Genève. Tijdens de besprekingen van 'de Conventie inzake bepaalde Conventionele Wapens' (CCW) in Genève gaf de Belgische regering echter geen steun aan het opstarten van onderhandelingen om volautomatische wapens te verbieden. Deze houding is in flagrante tegenspraak met de resolutie van het federaal parlement.

Politieke eisen

De Vlaams regering:

- *Moet werk maken van extra opvolgingsmaatregelen voor goederen waarvan de bestemming valt in de categorie “industrie” of “wapenhandelaar”.*
- *Moet zorgen voor een striktere controle op het eindgebruik van geëxporteerde militaire goederen.*
- *Moet de versoepeling van de IWT-richtlijn terugschroeven, zodat er opnieuw een absoluut verbod komt op steun aan elk militair onderzoek.*
- *Moet het initiatief nemen om de andere gewesten mee te krijgen opdat België in de Europese Raad zou beslissen om de transparantie, eenduidigheid en convergentie van COARM grondig te versterken, zodat mensenrechten echt centraal komen te staan in de beoordeling van exportaanvragen bij alle EU-lidstaten.*

De federale overheid:

- *Moet werk maken van de invoering van een strikt overeenstemmingsbeleid tussen de gewestelijke en de federale overheid.*
- *Moet streven naar de toevoeging van een catch-all clause aan de Gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen.*
- *Moet binnen de EU een strikte en eenduidige interpretatie van de criteria in het Gemeenschappelijk Standpunt afdwingen - dit is niet louter een technisch gegeven maar een problematiek met politiek karakter.*
- *Moet in de Raad ijveren om het sanctiemechanisme dat het Europees Parlement voorstelt, te doen aanvaarden.*
- *Moet de resolutie van de Kamer over ‘killer robots’ respecteren en internationale initiatieven voor een verbod actief steunen.*

Op Europees niveau:

- *Moet er een versterking komen van de controlemogelijkheden van het Europees Parlement op de EU-wapenhandel.*
- *Moet België streven naar een wettelijk verbod op elke publieke financiering van militair onderzoek en ontwikkeling.*
- *In afwachting van een wettelijk verbod op elke publieke financiering van militair onderzoek en ontwikkeling, moeten er strikte ethische en politieke criteria komen over de aard van de EDF-projecten, met onder meer een verbod op de financiering van onderzoek en ontwikkeling van offensieve wapens (bommen, raketten, enz.), automatische wapens (killer robots, gevechtsdrones) en massavernietigingswapens (kernwapens). Deze criteria moeten door een onafhankelijke commissie getoetst worden.*

6. Israël moet een einde maken aan de bezetting en kolonisatie van de Palestijnse gebieden

Israël bezet al meer dan 50 jaar ongestraft de Palestijnse gebieden. Op de Westelijke Jordaanoever en in Oost-Jeruzalem werkt de Israëlische regering in sneltempo aan de uitbreiding van de nederzettingen die illegaal zijn volgens het internationaal recht. De feitelijke annexatie van Palestijns gebied maakt de door de Europese Unie gewenste Palestijnse staat, onmogelijk. Tegelijkertijd worden jaarlijks tientallen Palestijnse huizen vernietigd in het bezette Oost-Jeruzalem en in Palestijnse gebieden. Kolonisten zijn verantwoordelijk voor grootschalige vernietigingen van landbouwgewassen. De Palestijnse economie zit in een Israëlische wurggreep en de afscheidingsmuur en de vele Israëlische controleposten verhinderen de Palestijnse mobiliteit. Israël bedient zich in de bezette gebieden van een heus [Apartheidssysteem](#). Er zitten duizenden Palestijnse politieke gevangenen achter de tralies. Op de machtsovername van Hamas in Gaza (2007) antwoordde Israël met een embargo waardoor het handelsverkeer, de Palestijnse economie, de gezondheidszorg en nutsvoorzieningen in het gebied zwaar zijn geraakt. De Israëlische blokkade van de Gazastrook is een al langer dan een decennium durende collectieve strafmaatregel, en is in strijd met het internationaal humanitair recht. Tussen 2008 en 2014 kreeg Gaza met drie moorddadige Israëlische aanvallen te maken die duizenden slachtoffers eisten. Mensenrechtenorganisaties spreken ronduit over oorlogsmisdaden. In 2018 was de gewelddadige Israëlische repressie (o.a. het inzetten van scherpschutters) verantwoordelijk voor meer dan 200 doden en 14.000 gewonden tijdens geweldloze Palestijnse demonstraties. 25 jaar na het ondertekenen van de Oslo-Akkoorden is het vredesproces onbestaande.

Sinds de zomer van 2018 heeft Israël een nieuwe basiswet gestemd die het volledige zelfbeschikkingsrecht in het land enkel toekent aan joodse Israëli's. Daarmee heeft Israël het Apartheidssysteem wettelijk verankerd en de Arabische Israëli's in het land (de Palestijnse minderheid met een Israëlisch paspoort) officieel tot tweederangsburgers gedegradeerd.

In weerwil van al deze voortdurende mensenrechtenschendingen blijven de landen van de Europese Unie en de NAVO de relaties met Israël verder verdiepen. Israëlische defensiebedrijven krijgen miljoenen euro's aan EU-fondsen toegestopt voor onderzoeksprojecten die ze gezamenlijk uitvoeren met Europese bedrijven en instellingen, waaronder ook een aantal Belgische universiteiten.

Ondanks het feit dat Israël een illegale nucleaire macht is die het internationaal humanitair recht voortdurend schendt, krijgt het nog altijd met gemak Europese wapens toegestopt. In de periode 2012-2017 kenden de Europese lidstaten Israël voor meer dan 4 miljard euro aan wapenexportvergunningen toe. Omgekeerd is Israël een van de belangrijkste wapenexporteurs in de wereld. In 2017 voerde het militair materieel uit voor in totaal 9,2 miljard dollar. 21% van deze export ging richting Europa.

Producten uit de internationaalrechtelijk illegale Israëlische nederzettingen in de Westelijke Jordaanoever vinden nog altijd vlot hun weg naar de Europese markt en dragen probleemloos het misleidende label 'made in Israël'.

Politieke eisen

- *Israël moet onder druk worden gezet om het internationaal recht te respecteren, een einde te maken aan de koloniale expansie, de nederzettingen te ontmantelen en de muur af te breken. Op EU-niveau kan dit door het Associatie-akkoord met Israël op te schorten.*
- *Alle Europese en Belgische banden met de nederzettingen moeten doorbroken worden, via een verbod op de import en de commercialisering van producten uit de nederzettingen en een verbod op investeringen in de koloniale economie.*
- *Israël moet onderworpen worden aan een wapenembargo voor de in- en uitvoer met de EU-lidstaten en er moet een moratorium komen op de militaire samenwerking met Israël. De wetenschappelijke samenwerking met de Israëlische wapenindustrie -zowel bilateraal als in het kader van Europese onderzoeksprogramma's- moet onmiddellijk stopgezet worden.*
- *Er moet een oplossing voor het conflict worden afgedwongen die het recht op terugkeer garandeert voor Palestijnse vluchtelingen.*
- *Er moeten maatregelen komen die een einde maken aan de institutionele en wettelijke discriminaties waarvan Palestijnse Israëli's het slachtoffer zijn.*

7. Respect voor het internationaal recht

De geografische focus van de werking van Vrede vzw ligt op het Midden-Oosten en Noord-Afrika (de MONA-regio). België moet van zijn tijdelijk lidmaatschap in de VN-Veiligheidsraad gebruik maken om het diplomatiek voortouw te nemen bij het helpen afdwingen van mondiaal respect voor het internationaal recht, zoals de verdediging van de nationale soevereiniteit (Venezuela,

Syrië,...), volkenrechten (Palestijnen, Koerden, Sahrawi,...) en de mensenrechten (Saoedi-Arabië, Turkije, Egypte,...).

Saoedi-Arabië en Jemen

Saoedi-Arabië en de andere landen van de oorlogcoalitie in Jemen moeten onder druk worden gezet om een einde te maken aan de moorddadige bombardementen en de blokkade van het land. Saoedi-Arabië en de VAE moeten aan een wapenembargo onderworpen worden, bij voorkeur in VN- en EU-verband. De humanitaire hulp moet verder worden opgevoerd.

Iran

Het Nucleair Akkoord (Joint Comprehensive Plan of Action – JCPOA) met Iran moet verder verdedigd en uitgevoerd worden. Volgens het Internationaal Atoomenergieagentschap heeft Iran zich gehouden aan de termen van het akkoord. De EU en België moeten de terugtrekking van de VS uit het akkoord veroordelen en het land onder druk zetten om er terug deel van uit te maken, in het belang van de regionale vrede.

Marokko en de Westelijke Sahara

De soevereiniteit en de rechten van de bevolking van de door Marokko bezette Westelijke Sahara moeten gerespecteerd worden:

- De EU moet de beslissing van het Hof van Justitie van de EU respecteren en de soevereiniteit van de Sahrawi en zijn vertegenwoordigers erkennen in het Associatieakkoord en het Visserijakkoord met Marokko. Het Europees Hof heeft in verschillende recente arresten geoordeeld dat Marokko in geen enkel geval zijn soevereiniteit kan laten gelden op het grondgebied van de Westelijke Sahara.
- Marokko moet een einde maken aan de plundering van de natuurlijke grondstoffen in de Westelijke Sahara en mag ze niet langer labelen als ‘made in Marokko’. De EU moet alle op haar grondgebied geregistreerde bedrijven oproepen om hun activiteiten in de bezette Westelijke Sahara (op land en in de maritieme zone) te staken.
- De EU en België moeten de inspanningen van de Verenigde Naties en MINURSO (Missie van de VN voor het Referendum in de Westelijke Sahara) om het recht op zelfbeschikking van de Sahrawi te realiseren, steunen. De EU en België moeten in hun relaties met Marokko de mensenrechten vooropstellen en de vrijlating vragen van de politieke gevangenen.

Turkije en de Koerdische regio

De EU en de NAVO moeten Turkije onder druk zetten om de mensenrechten te respecteren alsook de politieke, burgerlijke en culturele rechten van de Koerden:

- Politieke gevangenen, onder wie de parlementsleden van de Democratische Partij van de Volkeren (HDP) en de burgemeesters van de Democratische Regiopartij (BDP) moeten worden vrijgelaten. De EU moet aandringen op de beëindiging van het isolatieregime van Abdullah Öcalan, de leider van de Koerdische Arbeiderspartij (PKK).
- De EU dient de PKK van de lijst met terroristische organisaties te verwijderen en ze te beschouwen als een partij in een gewapend conflict. Zo ontstaat er ook ruimte voor een politiek onderhandelde oplossing.
- Turkije moet de Syrische soevereiniteit respecteren, een einde maken aan de bezetting van de gebieden in Noordelijk Syrië (Afrin, Jarablus-Azaz). Ankara moet ook ophouden te dreigen met nieuwe militaire invasies.

De oorlog in Syrië

De EU en België moeten een grotere verantwoordelijkheid nemen voor het bewerkstelligen van vrede in Syrië.

- De EU moet ervoor zorgen dat de terugtrekking van de Amerikaanse troepen uit Noordelijk Syrië op een gecontroleerde en verantwoorde manier gebeurt, zodat dit niet leidt tot een Turkse invasie. De EU moet steun verlenen aan de idee van een tijdelijke VN-interpositiemacht aan de Turks-Syrische grens.
- De EU moet een mechanisme opstarten dat zorgt voor herstelbetalingen aan overledenen en familieleden van burgerslachtoffers van luchtaanvallen van de Coalitie.
- België en de Europese landen moeten meer inspanningen leveren voor een politieke oplossing en voor de heropbouw van Syrië met respect voor de soevereiniteit van het land en in nauw overleg/samenwerking met de Verenigde Naties.
- Internationale strijders in Syrië die beschuldigd worden van oorlogsmisdaden dienen bij voorkeur in het land van oorsprong te worden berecht. België moet zijn verantwoordelijkheid nemen voor de kinderen van Syrië-strijders met de Belgische nationaliteit.

Migratie uit de MONA-regio

Het recht op asiel moet gewaarborgd worden.

- De EU mag zijn grenzen niet op danige wijze afsluiten dat het recht op asiel wordt ondergraven.
- Het terugsturen van vluchtelingen naar problematische landen zoals Libië moet onmiddellijk stopgezet worden.
- De Europese samenwerking met de Libische kustwacht moet worden stopgezet en deals met problematische derde landen, zoals Turkije, om vluchtelingen koste wat kost tegen te houden, moeten worden afgeschaft.

- De EU moet legale asielroutes openstellen voor vluchtelingen zodat ze niet langer verplicht worden om via gevaarlijke, illegale reizen de Unie binnen te raken.
- Vluchtelingen die gered worden uit de Middellandse Zee moeten zo snel mogelijk opgevangen worden.
- De Europese budgetten die naar de versterking van Fort Europa gaan (de militarisering van de Europese buitengrenzen), moeten herleid worden naar de creatie van een menswaardig en onder de lidstaten solidair opvangmechanisme.